

Доброскок І. І.

доктор пед. наук, доцент,

ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний
університет ім. Г. Сковороди»

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ДИДАКТИЧНІ ОСНОВИ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ У ВНЗ

У статті розкриваються організаційно-дидактичні основи навчальної діяльності у ВНЗ. Розкрито механізм соціально-педагогічного впливу на майбутніх фахівців, функції вищої школи у системі професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів.

Ключові слова: соціальний педагог, вищий навчальний заклад, управління навчальним процесом.

В статье раскрываются организационно-дидактические основы учебной деятельности в вузе. Раскрыт механизм социально-педагогического воздействия на будущих специалистов, функции высшей школы в системе профессиональной подготовки будущих социальных педагогов.

Ключевые слова: социальный педагог, высшее учебное заведение, управление учебным процессом.

The author describes the organizational and didactic framework of training activities at the university. The mechanism of socio-pedagogical influence on future professionals, the functions of higher education in the training of future social workers.

Keywords: social worker, university, management of educational process.

Економічний та соціальний розвиток України багато в чому залежить від прояву особистісних і професійних якостей її громадян. З одного боку, розвиток людини охоплює нові знання та проникає в реальне життя за рахунок потреб суспільства, що супроводжується тенденціями диференціації та спеціалізації наук, які розвиваються самостійно, з іншого, – ці науки інтегруються й вивчають один об'єкт, але з відмінних позицій, що дозволяє забезпечувати ефективну професійну підготовку студентів на тлі практичного людинознавства, що має проявлятися в зростаючій інтелектуалізації соціальних чинників, які впливатимуть на розвиток економіки нашої держави й базуватимуться на глибоких знаннях її законів, що характеризуються загальнолюдськими цінностями та враховують гідність і унікальність кожної особистості, її професійні навички.

З огляду на це головним завданням вищої освіти є формування в студента гуманістичних нахилів, розуміння власного майбутнього в суспільному та професійному житті, розвиток комунікативних і організаторських здібностей, уміння аналізувати соціальні явища та процеси. Необхідно переосмислити весь процес освіти, її мету, основні завдання й принципи, перейти до поєднання наукової та практичної сфер соціальної педагогіки, переосмислити зміст практичної діяльності в системі підготовки магістрів з урахуванням самостійного і творчого усвідомлення ними знань. Такі знання довше зберігаються, вони дієві, а стимулом їх поповнення служить не

оцінка викладача, а практична самооцінка, у тому числі й соціального суб'єкта, який формується, розвивається та стає неповторною особистістю.

Потужний вплив на розвиток наукової теорії, навчальної дисципліни та професійної діяльності розкрито в психологічних і педагогічних науках з теоретико-методологічних аспектів соціально-педагогічної діяльності такими ученими, як В. Андрущенко, В. Бочарова, Л. Гусякова, І. Зверєва, І. Зимня, А. Капська, І. Козубовська, С. Мельничук, Є. Холостова, О. Яременко; окремі наукові засади соціально-педагогічної діяльності послідовно висвітлено в працях Б. Вульфова, Л. Димитрової, І. Зверєвої, І. Миговича, А. Мудрика, О. Петровського; деякі аспекти професійного становлення соціального педагога розкрито в наукових дослідженнях В. Бочарової, Н. Клименко, О. Ляшенко, Ю. Поліщук, В. Сластьоніна, Н. Шмельової; обґрунтовано концепції соціально-педагогічної діяльності відповідно до функцій фахівця та груп соціально-педагогічного впливу (С. Архипова, О. Безпалько, Н. Гайдук, І. Козубовська, Ю. Поліщук, В. Синьов); визначено зміст, розроблено основні напрями соціально-педагогічної діяльності в Україні (В. Бех, А. Капська, І. Лернер, М. Лукашевич, І. Мигович, О. Межирицький, С. Пащенко, О. Песоцька, Ю. Поліщук, Т. Семигіна).

Аналіз досягнень науковців засвідчує, що в теорії й практиці вищої освіти накопичено значний досвід, який може стати основою підготовки майбутніх соціальних педагогів. Разом з тим, реалізація визначених можливостей утруднюється низкою суперечностей, наявних у теорії й практиці вищої педагогічної школи, зокрема між:

- наявним ступенем теоретичного обґрунтування сутності та змісту навчальної діяльності майбутніх соціальних педагогів і рівнем упровадження в практику роботи вищої школи інноваційних підходів до навчання й відповідних їм контрольних процедур, використанням результатів для ухвалення важливих управлінських рішень;

- об'єктивними потребами суспільства у професійно компетентних соціальних педагогах, необхідністю підвищення якості підготовки студентів і недостатньою реалізацією інтегративних зв'язків психолого-педагогічних дисциплін та фахових методик.

Необхідність подолання існуючих суперечностей, недостатній стан розробки досліджуваної проблеми та її теоретичного обґрунтування, відсутність цілісної дидактичної системи й технології організації, педагогічного моделювання та механізмів ефективної організації навчальної діяльності майбутніх соціальних педагогів, а також невизначеність шляхів розв'язання, відсутність необхідного осмислення теорії й практики вимагають ґрунтовних розвідок.

Мета публікації – охарактеризувати організаційно-дидактичні основи навчальної діяльності соціальних педагогів у ВНЗ.

Завданням соціальної педагогіки є спрямованість на вивчення освітньо-виховного потенціалу суспільства, перетворення соціального середо-

вища, попередження й усунення конфліктів з метою успішної соціалізації й розвитку особистості протягом всього життя.

Соціальна педагогіка розкриває вплив на педагогічний процес конкретних соціокультурних умов, які виконують роль посередника між соціальним середовищем та окремими галузями педагогічного знання. Соціальна педагогіка тісно пов'язана з розвитком культури людства, прогресу суспільства і становленням соціально- громадських відносин, у зв'язку з чим обґрунтованою видається позиція щодо визначення предметом уваги соціальної педагогіки не лише окремої людини, але й соціального середовища. Слушною в контексті нашого дослідження є думка А. Капської про те, що соціальне середовище становить «соціально-психологічний клімат середовища і природні, соціокультурні та економічні умови, звичаї і традиції, окремі особи і групи людей, це вся держава з її інституалізованими структурами» [3; 4].

Навчальний процес забезпечується управлінською діяльністю в межах чинної соціальної системи, яка становить соціальне явище або процес, включаючи якісно визначену сукупність елементів (індивіди та діяльність, яку вони здійснюють разом з іншими суб'єктами соціального процесу, об'єднаними в різноманітні соціальні спільноти, групи в умовах даного середовища).

Структурні елементи системи соціально-педагогічного впливу на особистість пов'язані між собою стійкою функціональною взаємодією. Основними функціями елементів соціально-педагогічного впливу є:

- культурологічна, суть якої полягає у формуванні культури індивіда, культура є результатом практичного і вибіркового засвоєння індивідом культури спільнот і суспільства загалом;

- соціалізаційна, яка полягає в координації й управлінні, завдяки соціальному вихованню, спрямованості й ефективності проходження процесу соціалізації індивідів;

- адаптаційна, яка навчає ефективним моделям засвоєння індивідом нових життєвих ситуацій;

- ціннісноутворювальна, яка закріплює суспільні цінності у свідомості і поведінці індивідів та сприяє утворенню особистої системи цінностей;

- нормативна, суть якої полягає в закріпленні в поведінці особистості соціальних норм (зразків поведінки), схвалених суспільством;

- соціального контролю, який допомагає у схваленні звичок, що базуються на соціальних цінностях, у виробленні групових реакцій на поведінку індивіда (схвалення, покарання тощо);

- інтегративна, змістом якої є об'єднання людей шляхом їх оволодіння ними зразками поведінки, в основі яких є усвідомлення необхідності врахувати при досягненні своїх інтересів цілей та інтересів інших людей [6; 7].

Виходячи із загальних концепцій формування життєздатної особистості, ураховуючи тенденції розвитку сучасної вищої школи інфор-

маційної доби, сформулюємо завдання вищої школи щодо підготовки майбутніх соціальних педагогів:

- орієнтація особистості студента на гуманістичні і смисложиттєві цінності в соціально-політичних і економічних умовах інформаційного суспільства, визначення свого місця і цілей життєдіяльності;

- оволодіння студентом цінностями світової та національної культури, їх примноження й активна участь у соціокультурному житті суспільства;

- оволодіння нормами суспільної моралі, національними традиціями, кодексом професійної честі й моральними цінностями відповідних прошарків і груп, виховання адекватної самооцінки результатів своєї діяльності;

- валеологічне виховання студента;

- формування національної самосвідомості, громадянськості, патріотизму, поваги до закону, внутрішньої свободи й почуття особистої гідності відповідно до прогресу моралі сучасного суспільства;

- розвиток індивідуально-особистісних задатків студента, формування на їх основі загальних і специфічних здібностей, активізація творчого потенціалу і здатності до саморозвитку;

- усвідомлення покликання, що полягає в потребі реалізації набутих професійних знань і навичок у праці як першої життєвої необхідності, вищій життєвій цінності та головному способі досягнення життєвого успіху, конкурентоспроможності у всіх формах життєдіяльності.

Організацію навчальної діяльності майбутніх соціальних педагогів розглядаємо як компонент соціально-педагогічного процесу, що розширює рамки взаємодії викладача і студента, включаючи множинність соціальних складових. Процес навчальної діяльності майбутніх соціальних педагогів співвідноситься з процесом спрямованого впливу на особистість економічних, політичних, духовних, соціокультурних, соціоекологічних, соціально-психологічних, психологічних факторів.

Зазначене вище дозволяє визначити пріоритетом в організації навчальної діяльності майбутніх соціальних педагогів інтегрованого забезпечення соціалізаційних чинників. Правомірність позиції доводить акцентування у зв'язку з демократизацією і гуманізацією навчання у вищій школі [1; 2] на створенні необхідних умов – соціально-економічних, соціально-побутових, освітніх, соціокультурних, які опосередковано впливають на формування і розвиток особистісних якостей студента.

Уважаємо наголосити також на тому, що проблема ефективної організації навчальної діяльності у вищій школі визначає необхідність саморозвитку, самовиховання, самовдосконалення особистості студента, яка вирішується, насамперед, завдяки створенню в суспільстві та в навчальному закладі суб'єктивних та об'єктивних умов, що спонукають молоду людину формувати в собі необхідні якості, що оптимізували б соціальну і професійну мобільність.

Ефективність організації навчальної діяльності забезпечується також усталеністю сформованого ідеалу певного соціокультурного типу, до якого має прагнути молода людина, що дозволяє цілеспрямовано формувати портрет ініціативного, висококваліфікованого, гуманного, законотривального громадянина України.

Однією із визначальних цілей вищого навчального закладу в процесі підготовки майбутніх соціальних педагогів – сприяти *соціалізації* – процесу засвоєння індивідом соціального досвіду у його динаміці, що передбачає включення в систему суспільних відносин і самостійне відтворення індивідом цих відносин – майбутнього фахівця в процесі оволодіння ним необхідних знань, умінь і навичок [5; 8; 9].

З позиції професійного становлення пріоритетності набуває соціально-психологічне формування майбутніх соціальних педагогів, що передбачає самовизначення в актуальному житті й на перспективу, самореалізацію й самоствердження, які мають специфічний зміст і способи їх розв'язання відповідно до ступеня засвоєння і творчого перетворення соціокультурного досвіду.

У зв'язку з цим необхідно акцентувати увагу на функціях вищої освіти в сучасному соціально-педагогічному контексті з метою ефективного управління системою професійної підготовки магістрів соціальної педагогіки на засадах обґрунтованого нами принципу управління: соціальні (відновлення соціальної структури суспільства), гуманістичні (передача знань новому поколінню), професійні (підготовка молоді до виконання відповідної професійної діяльності); ідеологічні (формування у молодих людей ідеологічної спрямованості, відповідної життєвої позиції).

Сучасна вища школа як соціальний інститут охоплює все більше сфер життєдіяльності молодої людини, тому її можна розглядати як важливий чинник соціокультурного розвитку суспільства й особистості. Оскільки в інформаційному суспільстві вищі навчальні заклади набувають поступово статусу поліфункціональних, це дозволяє нам виокремити й обґрунтувати специфіку застосування в процесі підготовки соціальних педагогів принцип інтеграції. Функції ВНЗ можна об'єднати таким чином:

– ідеологічні, які спрямовані на формування ідейної світоглядної позиції;

– економічні – підтримка матеріального виробництва та розвиток суспільства в цілому;

– соціальні, які спрямовані на відтворення соціальної структури суспільства, його соціальної стратифікації;

– гармонійний розвиток особистості;

– екологічні – збереження та відновлення сукупності природних умов існування соціуму;

– гуманістичні, які спрямовані на розвиток людини, утвердження людської особистості як найвищої суспільної цінності.

Виконання зазначених функцій потребує певної організації й координації дій науково-педагогічних працівників та адміністративних структур ВНЗ, що в цілому регулюється механізмом системи управління.

Література

1. Гальперин П. Я. Обучение и умственное развитие // Материалы IV Всесоюзного съезда общества психологов / П. Я. Гальперин. – Тбилиси, 1971. – С. 78-79.
2. Госсє О. В. Подготовка будущего учителя к социально-педагогической деятельности: дис.... канд. пед. наук: 13.00.08 / О. В. Госсє. – Волгоград, 1996. – 238 с.
3. Інформаційний збірник Міністерства освіти України. – К.: Вид-во «Освіта», 1994. – № 5-6.
4. Каинова Э. Б. Методология и методика научного исследования в педагогике: курс лекций: метод. пособие [для работников системы проф. образования] / Э. Б. Каинова. – Н. Новгород: Изд-во ТАЛАМ, 2002. – 103 с.
5. Кузнецова А. Г. Системный подход в отечественной педагогике 60-80-х годов XX века / А. Г. Кузнецова. – Хабаровск: ХГПУ, 2000. – 250 с.
6. Лактіонова Г. М. Теоретико-методологічні основи соціально-педагогічної роботи з жіночою молоддю в умовах великого міста: автореф. дис.... д-ра пед. наук: 13.00.05 / Г. М. Лактіонова; Ін-т педагогіки АПН України. – К., 1999.- 35 с.
7. Ланге К. А. Организация управления научными исследованиями / К. А. Ланге. – Л., 1971. – 248 с.
8. Мельник Е. В. Содержание коммуникативной компетентности педагога // Психология и школа. – 2004. – № 4. – С.36-42.
9. Пригожин А. И. Современная социология организации / А. И. Пригожин. – М.: Интерфакс, 1995. – 235 с.

УДК 378(082)

Катеруша О. В.

*Кандидат пед. наук, старший викладач
КЕІ ДВНЗ «КНЕУ ім. В. Гетьмана»*

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ ДІЛОВОЇ ГРИ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

У статті розкрито психолого-педагогічні принципи, що дають уявлення про складові частини, логіку і внутрішні зв'язки ділової гри. Кожен принцип доповнює і розвиває інші, а разом узяті вони складають концепцію ділової гри як форми активного навчання.

Ключові слова: ділова гра, психолого-педагогічні принципи, діалог.

В статье раскрыты психолого-педагогические принципы, которые дают представление о составляющих частях, логике и внутренних связях деловой игры. Каждый принцип дополняет и развивает другие, а вместе взятые они создают концепцию деловой игры как формы активного обучения.

Ключевые слова: деловая игра, психолого-педагогические принципы, диалог.

The article deals with the psychological and pedagogical principles, which illustrate the constituent parts, the logic and internal relationships of the business game. Each principle is to complement and develop others, and together they create the concept of gaming as a form of active learning.

Keywords: business game, the psychological and pedagogical principles of dialogue.